

In het voorportaal

Openingsrede van de voorzitter van het CDA, prof. dr. P.A.J.M. Steenkamp, op het CDA-Congres van 15 december 1979 te Dronten.

Nog 10 maanden, nog 43 weken en het is 11 oktober 1980. Organisatorisch bevinden wij ons nu, doorstrepen wat niet verlangd wordt, in het voorgeborchte, in de voorhof of in het voorportaal. Omdat vandaag ook het woord gevoerd zal worden door de heren Van Hulst en Beumer, en de heer Van Agt ongetwijfeld enige aandacht aan de politiek zal wijden, is in een onderlinge taakverdeling tussen Ruud Lubbers en mij, besloten dat ik een aantal opmerkingen zal maken over de organisatie en over onze benadering van de politiek. Het doel van een politieke organisatie is politieke idealen te verwezenlijken. Alle aandacht gaat daar dikwijls naar toe. Maar dat is onjuist en dat doet onrecht aan de velen, die zich dagelijks inzetten voor de organisatie van een politieke partij. Beiden zijn nodig.

Tussenstand

Daarom, een tussenstand op weg naar 11 oktober.

Er bestaan in Nederland in de ruim 800 gemeenten nu 600 CDA-afdelingen. In 220 gemeenten, zo was het tot gisteren, moet nog een CDA-afdeling tot stand komen, maar sinds gisteren is Dronten er bij gekomen, resteren er nu nog 219. Dat zijn er 219 teveel. Het is de opdracht van u allemaal om te zorgen dat in die 219 plaatsen op de kortst mogelijke termijn ook CDA-afdelingen worden gesticht. Wij hebben met elkaar een geweldig karwei verzet, als ik kijk naar de 28 pakketten stukken met betrekking tot de statuten, de reglementen, de fusieprotocollen, de statuten van verbonden instellingen, e.d.

De statutenclub, onder leiding van Jim Janssen van Raay, begint nu aan de tweede ronde, maar dat is wat de statuten betreft ook de laatste ronde. Zij zullen binnenkort met een evaluatie komen van de amendementen en dan worden de statuten afgewerkt in het voorjaar. Ik wijs u op de belangrijke bijlagen die de eerste ronde door de partijen hebben gemaakt. De zetelverdeling voor de Eerste- en Tweede Kamerverkiezingen, in 1980 voor de Eerste Kamer en voor de Tweede Kamer in 1981. Ik wijs u op de personele bijlage en op de financiële stukken. Onze CDA-mensen zijn voor een deel in ballingschap gegaan in een tijdelijk tehuis op het Noordeinde. Wij zijn begonnen, de verbouwing is vorige week aangevangen. Als je ziet wat er gebeurd is op organisatorisch terrein dan durf ik te spreken van een klein wonder. Waarom? Zovele schijven en organen, alles moet viermaal gebeuren. Over energie gesproken. Het werk van mensen, die voor het overgrote deel amateurs zijn en in hun eigen vrije tijd het moeten doen. De tradities van de drie partijen en de aandacht die we natuurlijk moeten hebben voor de politiek.

En dan hebben we ook nog succesvolle Euro-verkiezingen gevoerd. Maar het is bij dit raamwerk niet gebleven. Ik wijs u op de verwerkelijking van andere wensen die wij hadden, op de rapporten met betrekking tot grondslag, rapporten van de commissie van Verschuer en van de jongeren, op het Program van Uitgangspunten, het rapport over onze Politieke Koers. Vorige week heeft de nieuwe programcommissie onder leiding van de heer Franken zijn eerste vergadering gehad. Er wordt aan gewerkt dat het nieuwe program bijtijds klaar kan zijn voor de verkiezingen in mei 1981.

De kandidaatstellingsprocedures voor de Tweede Kamer zijn in volle gang. U weet, die moeten rond zijn voor de fusie. En er zijn op deelterreinen andere commissies aan het werk, publiciteit, het éne blad, kortom te veel om op te noemen.

En dat alles gaat door naast het alledaagse politieke, organisatorische en wetenschappelijke werk. De politieke ideologie wordt vanuit de grondslag verder uitgebouwd en daarbij hebben onze wetenschappelijke bureau's een buitengewone inbreng.

Zelfverheffing moet ons vreemd zijn, maar als je jezelf niet prijst, mag je toch wel een keer uiting geven aan je dankbaarheid jegens de wetenschappelijke bureau's voor hun werk.

In de afgelopen 2 jaar kwam dit pakket rapporten tot stand van onze wetenschappelijke bureau's. Wijst u mij met excuses aan mijn collega's uit de

Nederlandse politiek, één andere politieke partij die in Nederland, met zoveel sores rond fusie en éénwording, dit in 2 jaren presteert. Het wetenschappelijk werk gaat door en dat brengt mij tot het politieke bedrijf,

Dank aan de 49 en de 20

Onze ministers en staatssecretarissen kunnen zich in de afgelopen 2 jaar onmogelijk verslikt hebben in de massale loftuigingen die tot hen zijn gekomen vanuit het CDA. Deze mensen, onze mensen in het kabinet, die werken in de moeilijkste periode in de Nederlandse politiek sinds de jaren 1947, die geven gestalte in het kabinet, voorzover dat mogelijk is binnen een coalitie, aan datgene wat wij willen realiseren. Ik wil op deze plaats, als voorzitter van het CDA, van onze dankbaarheid en vriendschap getuigen voor onze mensen in het kabinet, die sjouwen en werken, onder leiding van de "vliegende Hollander" voor vrede en veiligheid Dries van Agt. Maar u weet, het staatsrechtelijk bestel bestaat uit twee delen. De uitvoerende en de wetgevende macht. De Tweede en de Eerste Kamerfractie van het CDA, waarbij de Tweede Kamerfractie de eerste directe politieke verantwoordelijkheid heeft, als ik het vergelijk met het werk van de Eerste Kamerfractie. We moeten kijken naar de afgelopen twee jaar. Wij moeten niet leven bij de dag en bij de week. De Tweede Kamerfractie van het CDA is in de afgelopen twee jaar op uiterst bekwame wijze geleid. Eerst door Wim Aantjes, later door Ruud Lubbers. En als ik dan nu naar die twee jaren kijk, dan durf ik te stellen dat daar 49 van onze mensen zitten. Géén 42 plus 7, géén 39 plus 10. Nee, mij zijn geen andere getalsverhoudingen bekend. Als ik kijk naar die twee jaren van 49 Kamerleden, onze mensen, het CDA heeft niet meer dan 49 Tweede Kamerleden, maar ook niet minder. Wij gaan samen door met die 49. Ik breng alle 49 dank voor hun inzet, voor het land en voor de christen-democratie.

Telegrammen

Dat brengt mij tot de mentaliteit, tot onze benadering van de politieke problemen. Als wij kijken naar de tachtiger jaren, dan zien wij een groot aantal vraagstukken die op ons afkomen. Daar wil ik iets over zeggen. Maar voordat ik voorbeelden geef over de langere termijn, wil ik uw aandacht vragen voor een punt wat ons vandaag afzonderlijk moet bezighouden. Het CDA moet zijn waar de brand is en het moet aansluiten bij de actualiteit. Welnu, al zes weken lang worden 50 Amerikanen gegijzeld onder schandelijke omstandigheden in de Amerikaanse ambassade in Teheran. Ik stel u voor om enerzijds een scherp protest-telegram te sturen naar de ambassade van Iran in Den Haag. Maar ik stel u ook voor om een telegram te sturen van medeleven en steun naar de president van de Verenigde Staten en via hem, als dit mogelijk is, een uiting van onze sympathie voor de gegijzelden en hun families.

Voorhoede positie

Voorbeelden voor onze benadering in de Nederlandse politiek, de Noord-Zuidverhouding. Steeds meer een vergrote replica van het proletariaat in de 19e eeuw. In grote delen van de wereld is het inkomen per jaar per hoofd van de bevolking ver onder de 200 dollar per jaar. Terwijl wij in Nederland 30-maal zoveel boven de 6.000 dollar verdienen. Wie sprak daar over het delen van het hoofdgerecht en over de kruimels van de tafel van de rijken? Als je de vooruitzichten ziet, dan wordt je moedeloos, maar neen, die muren van Jericho gaan omver. Dat is de wijze van benadering die ik bedoel. Oost en west, wij lopen aarzelend en tastend over het nauwe pad van waakzaamheid en dialoog beide. Ons pad loopt naar de ander toe, maar onze smalle weg loopt tussen vijandschap en verzoening, tussen gewapende vrede en overheersing. En dan past een eigen benaderingswijze van christen-democraten hier in Dronten, op het nieuwe land is het goed er nog eens op te wijzen, dat Nederland, met name ook sinds de bevrijding telkenmale een voorhoede positie heeft ingenomen voor een stuk, niet alleen, maar voor een stuk geïnspireerd door de christen-democraten in regering en parlement. Een voorhoede positie, als het ging om de ontwikkelingslanden, de mensenrechten, de medezeggenschap, de sociale zekerheid, het overleg van overheid, werknemers en werkgevers is ook terecht indertijd het "miracle hollandais" genoemd. Een voorhoede positie moet ons eigen zijn.

Invloed

Een andere benadering heeft ook een rol gespeeld toen wij spraken over de rol van kernwapens. In het kabinet hebben onze ministers en in de Tweede Kamer hebben onze kamerleden op dat stuk, naar mijn vaste overtuiging veel tot stand gebracht. Maar de grote Amerikaanse president Lincoln is zijn hele leven een verdrietig man gebleven, omdat hij niet alles in één keer kon bereiken. Als we kijken naar ons programma, dan pleiten wij voor wapenbeheersing. Maar in datzelfde programma staat onder punt 175, dat de NAVO, ik citeer letterlijk, onmisbaar is voor vrede en veiligheid. In de taakverdeling, waarover ik u eerder sprak, wil ik daar nu niet te veel van zeggen, maar één opmerking moet mij van het hart, omdat het mij opvalt dat daar zo weinig over gesproken wordt.

Als u kijkt naar de geschiedenis van de vrije westelijke wereld, sinds 1947, dan is de invloed van de bondgenoten op elkaar veel groter geweest dan men zich nu realiseert. Er zijn talrijke voorbeelden te geven en ik ben daartoe bereid, waaruit blijkt dat de bondgenoten onderling een ruk aan het stuur hebben gegeven, waarbij groter kwaad voorkomen is. Dan moeten wij niet vergeten dat je er bij moet zijn om je invloed te kunnen uitoefenen in het bondgenootschap om ook in de toekomst te doen, wat in het verleden gebeurde, mee richting te bepalen op politiek terrein. Er bestaat binnen het CDA, of moet ik zeggen er bestond?; laat ik het houden op de veiligste weg, er bestaat binnen het CDA verschil van inzicht over het h^oe van de wapenbeheersing. Maar niet over het ideaal. Er bestaat verschil van mening over de weg van de middelen, maar niet over de doelstelling, want daar zijn wij het

met elkaar volstrekt eens.

Uitdagingen

Over grote problemen gesproken, ik noem u er nog enkele. Uitdaging van de tachtiger jaren. De ont koppeling van kerk en religie, is een fenomeen met verregaande consequenties. De Duitse Bondskanselier, Helmut Schmidt, zei onlangs, dat het vertrouwen in de democratie is aangetast doordat voor velen de religieuze binding weg is. Ja, velen, vooral jonge mensen verlaten de kerken. Niet uit ongelof, maar uit onmacht. Velen voelen zich gediscrimineerd als we hen als ongelovigen zouden betitelen. Ik heb er het vorige Congres op gewezen, en ik doe dit opnieuw. Het CDA moet erbij zijn als wij praten over de uitwerking van onze Bijbelse grondslag. Ook daar past een eigen benadering. Zo kan ik u wijzen op de gevolgen van de enorme biologische en geestelijke vrijmaking van de vrouw waarbij het CDA niet in de coulissen kan blijven staan. Ik wijs u op de vraagstukken van de club van Rome, de genormeerde groei, het milieu, de grondstoffenproblematiek en de vloedgolf op elektronisch en technologisch gebied. Over uitdagingen gesproken. En dat brengt mij tot het maatschappelijk proces, de maatschappelijke orde en de democratie. Het maatschappelijk proces waarin de regering en de Kamerfracties samen over twee sporen gaan. Enerzijds de absoluut noodzakelijke versterking van de marktsector maar anderzijds hervormingen, beide sporen gelijk op en tegelijkertijd.

Ruimte voor nuanceringsen

Als het CDA een antwoord wil formuleren op al deze vraagstukken, put-tend uit de Bijbel, dan moeten we kijken naar de normen en waarden die ons vanuit het Evangelie toeschreeuwen en die ons verder kunnen en moeten helpen. Dan gaat het, leden van het CDA, om de gerechtigheid, het beste waarmerk van een samenleving. Dan gaat het om de solidariteit het oriëntatiepunt van de maatschappelijke orde. Dan gaat het om gespreide verantwoordelijkheid, structuur beginsel voor mens en maatschappij beide. Dat is de weg van het CDA. Maar het CDA gaat die eigen weg geheel alleen. Zonder bondgenoten. Zonder politieke vrienden. Dat moet ons in het afgelopen jaar toch wel duidelijk geworden zijn. Wij zijn volstrekt op onszelf aangewezen, maar dat betekent ook iets voor de onderlinge verhouding. Dat heeft consequenties. Wij zijn een brede volkspartij. Wij komen vanuit een verschillende geloofsovertuiging en uit verscheiden cultuurgroepen. Wij zijn een partij in de groeifase. Dan moet er ruimte zijn voor nuanceringsen, voor kleurverschillen en zeker voor een gewetensvolle keuze, waarbij soms eigen morele redenen kunnen voeren tot een aparte positiebepaling. Als mensen dit deden, of dit doen, dan protesteer ik tegen het maken van karikaturen, tegen het aanvrijven van bijbedoelingsen, tegen kwalijke suggesties over hun diepere motieven. Ik protesteer, en ik zou mee kunnen klappen, tegen kwalijke suggesties over diepere motieven. Ik heb zelf in het afgelopen jaar ondervonden hoe diep je dat kan raken. Wij hebben allemaal ons eigen geweten en het gebruik daarvan is in het CDA niet alleen legitiem, nee, het is vitaal. Weet u wat vitaal is? Het is van levensbelang voor een christelijke beweging. Het is

vitaal voor ministers, Kamerleden en voor ons, gewone leden van het CDA. Voor ons allemaal. Als het CDA door mensen om politieke redenen verlaten wordt, als mensen bij ons weggaan om politieke redenen, dan vind ik dat jammer. Maar wij kiezen de mensen niet, de mensen kiezen ons. Maar als mensen bij ons in geestelijke ademnood zouden komen, omdat wij geen ruimte voor hen maken, dan vind ik dat een foute zaak. En dat klemt te meer voor een partij in wording om de drie argumenten, die ik u eerder gaf.

"Live to our vision"

Vorige week hield de Duitse socialistische partij, in het vrije Berlijn, vrij, dankzij de Amerikanen, hun jaarlijkse partij-Congres. 's Avonds werd bondskanselier Helmut Schmidt, geïnterviewd voor de Duitse televisie. Hem werd gevraagd of hij, zo gaat dat aan de vooravond van een Congres, scheuring en splitsing binnen zijn partij verwachtte. Och, zei Helmut Schmidt, meneer, die vraag krijg ik al jaren met de regelmaat van de klok en komt steeds terug. En de scheuring gaat nooit door. Toen ik Schmidt zag, dacht ik aan het CDA. En toen ik zijn antwoord hoorde nog meer.

Jarenlang hebben ontelbare mensen in dit land nooit geloofd in het CDA, maar ik waarschuw u. Van nu af aan zult u tien maanden lang en met name de laatste weken van september en de eerste weken van oktober vlak voor de fusie, dan zult u het horen, dan weet u het vast. Een broos geheel, een wankele zaak, een ongelooftwaardige combinatie, een wrakkig bouwwerk, een grijs middenblok, nou dat zal niet lang duren, de scheuring is ingebakken, splitsing verwacht na de verkiezingen van 1981. Ik weet het van tevoren wat men over ons gaat zeggen. Ik vraag u, trek het u niet aan, wat het CDA doet is niet goed. En als we niets doen is het ook niet goed. Trek het u niet aan, maar doet u wel iets. Dat betekent, zet u in voor de eigen weg van de christendemocratie. Maar daar komt wel iets bij. Bij die inzet. Ik erken dat éénheid niet het grootste goed is en dat kritiek broodnodig blijft. Maar toch vind ik dat de mensen van het CDA bij hun benadering van de vraagstukken, bij hun optreden voor de media, wetend dat kritiek broodnodig en noodzakelijk is voor een politieke partij, dat solidariteit met je eigen mensen, met je geestverwanten ook een christelijke deugd is. En wie dat niet gelooft, moet de brieven van Paulus er maar eens op nalezen. Ik sprak u over de wijze van benadering in de politiek. En die wijze van benadering moet gestalte krijgen in ons werk en in onze mensen. De Amerikaanse hoogleraar Louis heeft een interessant boek geschreven over de nederlaag van de Verenigde Staten in Vietnam. Twee conclusies van hem wil ik er uit lichten. Louis wijst in het boek erop, dat de weerstand tegen de communistische overheersing in Zuid-Vietnam het sterkst was in de religieuze christelijke dorpen. Waarom? Omdat zij een doel hadden waarvoor ze stonden. Hij wijst er ook op dat Zuid-Vietnam in communistische handen is gevallen. Dat Amerika uiteindelijk machteloos bleek te zijn omdat de regering van Zuid-Vietnam volstrekt ongelooftwaardig was. Hij wortelde niet in de bevolking. De mensen geloofden niet in hun integriteit. De mensen herkenden zich niet in de leiders van de natie. Daarom is Zuid-Vietnam, mag ik dit zeggen, ten gronde gegaan, gevallen in com-

munistische handen, nederlaag van de Verenigde Staten. Als wij binnenkort in het land onze mensen gaan zoeken voor de Kamers, dan moeten we kijken of de christen-democratie gestalte krijgt in onze mensen. Want, woorden wekken, maar voorbeelden trekken. Dat is het, wat ik zou willen zeggen, wat de Engelsen noemen met een werkwoord wat ik niet kan vertalen: "We have to live our vision". Wij moeten in ons werk en in ons leven getuigen van het ideaal waarvoor wij staan. Wij moeten voldoen in onze mensen in de top van het CDA, in onze ministers, in onze staatssecretarissen en in onze vertegenwoordigers, wij moeten voldoen aan de standaard die wij onszelf hebben gesteld.

De bronnen van het christendom

In onze tijd grijpen wij dikwijls terug naar de eerst christenen. Naar de bronnen van het christendom. Wij doen dat om moed te putten. Zij hadden een opdracht, die hopeloos leek, maar wel succes heeft gebracht. Dat doen wij om de radicaliteit van het Evangelie aan te duiden. Wel, soms kun je beter met woorden van anderen aanduiden, ook aan u wat ik bedoel. In de Angelsaksische wereld wordt op grote schaal op de scholen gelezen in het boek van de twee geschiedenishoogleraren Palmer en Colten. Een boek wat geweldig opgang maakt op de scholen in de Angelsaksische taal. Ik lees u een citaat uit dit boek voor, omdat daaruit blijkt wat ik bedoel. Omdat daaruit blijkt de opdracht en de mentaliteit. Dan moet u dat citaat leggen naast het Bijbelcitaat van Marcus, waarmee ik begon. Sprekend over de komst van het Christendom in de klassieke wereld zeggen de hoogleraren Palmer en Colten: "Het is onmogelijk om het belang van de komst van het Christendom te overdrijven. Het bracht een volledig nieuw besef van het menselijk leven. De christenen leerden dat voor God alle zielen gelijk zijn en dat ieder menselijk leven heilig en onschendbaar is. De christenen zetten zich in om het lijden te verminderen, zoals nog niemand in de menselijke geschiedenis vóór hen had gedaan. Zij protesteerden tegen het doden van de krijgsgevangenen. Zij protesteerden tegen de mishandeling en de vernedering van de slaven. Zij protesteerden tegen het sturen van de gladiatoren in de arena voor het plezier van anderen". Even tussen haakjes, deze reeks van voorbeelden moeten de christen-democraten die zich voor een stuk, zij niet alleen, erfgenamen voelen van de eerste christenen, moeten christen-democraten actualiseren en aanvullen.

Dan begrijpt u wel wat ik bedoel. Nog één keer terug naar de hoogleraar. Zij zeggen, en ik citeer opnieuw: "De klassieke wereld kende het trotse onderscheid tussen hoog en laag, tussen slaaf en vrije mens, tussen beschaafd en onderontwikkeld. Maar de christenen waren ervan overtuigd dat alle mensen broeders zijn, omdat alle kinderen van dezelfde God genoemd worden". Kijk, dat zo zeggen zij, was een revolutie.

Zo heeft het christendom het avondland hervormd. Zo hebben zij de nieuwe weg genomen. Zij waren pioniers, dat moeten wij ook zijn. Zij waren voorttrekkers, dat horen wij ook te zijn. Wij moeten samen op allerlei terreinen van het maatschappelijke en politieke leven op het culturele en het terrein van het welzijn, samen nieuwe wegen zoeken en dat bedoel ik, als ik spreek over onze eigen mentaliteit in alle zaken waarvoor wij gesteld worden.

Nieuw begin op 11 oktober

Nog tien maanden en dan is het de fusie van het CDA. Sinds twee dagen zijn 10.000 vrijwilligers op pad voor de actie Onder één dak. Zij vragen, u weet het, een bijdrage voor ons nieuwe hoofdkwartier en zij vragen u allemaal om mee te doen aan de ledenwerving. Ik vraag u nu, op mijn beurt om zelf daar ook in voor te gaan, in uw eigen omgeving. Want een sterke organisatie van het CDA is broodnodig. Broodnodig, waarom? Alleen als middel, want het gaat om de doelstelling. Het gaat om het doel wat wij met elkaar hebben. En dat is om de christen-democratie uit te bouwen voor ons gehele volk. Welnu, daarop is onze inspanning gericht in de komende 10 maanden. Daarvoor vraag ik uw medewerking. Want 11 oktober 1980 moet voor het CDA een nieuw begin worden.